

สังคม วัฒนธรรมและความเชื่อของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง:กรณีศึกษาบ้านห้วยเกษม
อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี
SOCIETY, CULTURE, AND BELIEFS OF THE KAREN: A CASE STUDY
OF THE HUAI KASEM COMMUNITY

¹ทิพย์วรรณ จุลิรัชนีกร, ²ฐิติมา สุวรรณชาติ, ³ญาวิณีย์ รักพานิชย์ และ ⁴พนัส ชัยรัมย์

¹Thippawan Juliratchaneekorn, ²Thitima Suwannachat, ³Yavinee Rakpanich
and ⁴Panas Chairum

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย
Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

¹thippawan.jul@mail.pbru.ac.th² Kwuk44@hotmail.com

³Y.rakpanich@gmail.com, ⁴Panas Chairum

Received: August 23, 2024; **Revised:** November 20, 2024; **Accepted:** December 28, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยเกษม อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี ด้วยระเบียบวิธีการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary survey) เช่น เอกสาร วารสาร รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ เป็นต้น และการศึกษาเฉพาะกรณี โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ผลการวิจัยพบว่า 1. ระบบสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อ ของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยเกษม อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่สะท้อน

¹ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชนและสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชนและสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชนและสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

⁴ อาจารย์ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชนและสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ให้เห็นถึงกระบวนการทัศน์ในการมองโลกของชาวกะเหรี่ยง ตั้งแต่ร่างกายลงลึกไปถึงจิตใจที่เป็นเหตุแห่งพฤติกรรมในการดำรงชีวิตอย่างสมดุลกับผืนป่าหรือพื้นที่ที่ดำรงอาศัยอย่างสมดุล รวมถึงการดำเนินชีวิตที่สมดุล ไม่ประมาทเพื่อรักษาขวัญของตนเองและผู้อื่น และ 2. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ สะท้อนถึงความเคารพในธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น ดิน ป่า และน้ำ รวมถึงสัตว์ป่า กระบวนการทัศน์ที่มองผ่านว่าธรรมชาติทุกอย่างมีเจ้าของ การกระทำการสิ่งใด ต้องเคารพและไม่ละเมิด ต้องได้รับการอนุญาต จึงเห็นได้ว่าด้วยสภาพสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงไม่สามารถแยกออกจากธรรมชาติได้

คำสำคัญ : ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง, วัฒนธรรม, ความเชื่อ

Abstract

This research aimed to study the social conditions, culture and beliefs of the Karen ethnic group of Huai Kasem, Nong Ya Plong District, Phetchaburi Province, using qualitative research methods by studying documents (Documentary survey) such as documents, journals, research reports, theses, articles, etc. and case studies by conducting in-depth interviews with key informants. 1.The social system, culture and beliefs of the Karen ethnic group in Ban Huai Kasem, Nong Ya Plong District, Phetchaburi Province, demonstrate the relationship between people and supernatural things that reflect the Karen's worldview, from the body down to the mind, which is the cause of behavior in living in balance with the forest or the area in which they live, including living a balanced life, not being careless in order to preserve the spirit of oneself and others.

Keywords: Karen ethnicity, Culture, Believe

บทนำ

ปัจจุบันทั่วโลกกำลังเผชิญกับปัญหาสภาพภูมิอากาศแปรปรวน ซึ่งเป็นผลมาจากคลื่นความร้อนที่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงต้องเผชิญกับสถานการณ์หมอกควัน-ไฟป่าที่กลายเป็นวิกฤตประจำปี จึงเกิดแนวโน้มการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยได้กำหนด

เป็นแนวทางการพัฒนาทั้งในระดับโลก และระดับประเทศ ในการปกป้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับประเทศไทยมีนโยบายในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติโดยการพยายามเพิ่มพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ส่งผลทำให้เกิดปัญหาการทับซ้อนของที่ดินทำกินของชาวบ้าน ซึ่งสร้างผลต่อชุมชนในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่ามาเนิ่นนานก่อนจะมีการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้หรือกฎหมายอุทยานแห่งชาติ (ชัยยศ ยงค์เจริญชัย, 2564)

กรอบกับสภาพสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลให้กิจกรรมทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนวัฒนธรรมในพื้นที่ต่าง ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยวัฒนธรรม คือวิถีการดำรงชีวิตของคนในสังคมต่าง ๆ ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นก็จะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไปจึงเกิดเป็นประเพณี จารีต หรือความเชื่อร่วมกันของคนในสังคมนั้นๆ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่ได้พักพิงอาศัย (จิราภรณ์ กาญจนสุพรรณ, วรณวีร์ บุญคุ้ม และคณิต เขียววิชัย, 2563) โดยเฉพาะชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่หลากหลาย โดยความสัมพันธ์ด้วยวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของกะเหรี่ยงคือการอยู่คู่กับธรรมชาติ

ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยเกษมอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากประเทศพม่า จึงใช้ภาษากะเหรี่ยงเป็นหลัก ซึ่งปัจจุบันมีชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในพื้นที่คิดเป็นร้อยละ 90 ของประชากรทั้งหมด และมีอาชีพทางการเกษตรบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และยังคงรักษาพิธีกรรม ประเพณี ความเชื่อต่างๆ จากความสำคัญที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อ ของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยเกษมที่ส่งผลต่อแบบแผน และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติและความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ

จากการที่กล่าวมา จึงทำให้ผู้วิจัยมีความประสงค์จะศึกษาเกี่ยวกับ สังคม วัฒนธรรมและความเชื่อของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง :กรณีศึกษาบ้านห้วยเกษม อำเภอนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการส่งเสริมสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้มีความยืนยาวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยเกษม อำเภอนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary survey) เช่น เอกสาร วารสาร รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ เป็นต้น และการศึกษาเฉพาะกรณี โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านห้วยเกษม อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี โดยที่เป็นผู้รู้สภาพทั่วไปของชุมชน และสามารถให้ข้อมูลสำคัญได้ (Key informant)

2. ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

สังคมและวัฒนธรรม หมายถึง การศึกษาชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยเกษม อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี อย่างรอบด้านตามโครงสร้างของชุมชน และวัฒนธรรมประเพณี โดยพิจารณาจากองค์ประกอบ 6 ด้าน ดังนี้ 1) ประวัติหมู่บ้าน ได้แก่ ความเป็นมาของชุมชน อายุชุมชน การตั้งถิ่น และการอพยพย้ายถิ่น 2) สภาพนิเวศวิทยา ได้แก่ ที่ตั้งอาณาเขต สภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศ 3) การเมืองการปกครอง ได้แก่ โครงสร้าง หน้าที่ กฎระเบียบ และการอยู่ร่วมกัน 4) วัฒนธรรม/ประเพณี ได้แก่ วัฒนธรรมและประเพณีในชุมชน 12 เดือน วัฒนธรรมและประเพณีในวิถีชีวิตของคนในชุมชน 5) ระบบความเชื่อของชุมชน และ 6) การทำไร่หมุนเวียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้แนวคำถาม (Interview guide) โดยกำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ควบคู่กับการสังเกต นอกจากนี้ยังมีเครื่องมือที่จำเป็นที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เช่น สมุดบันทึก (Field note) เทปบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ทำการแยกแยะข้อมูลที่ได้จากเก็บรวบรวม มาจัดกลุ่ม และสร้างข้อสรุปเพื่อยืนยันผล พร้อมทั้งตรวจสอบข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ พิจารณาตรวจสอบ จาก 3 แหล่งได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่โดดเด่นของของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยเกษม อำเภอนองหลวงป่าล้อง จังหวัดเพชรบุรี ได้ 6 ด้านดังต่อไปนี้

1. ประวัติหมู่บ้าน

บ้านห้วยเกษม หรือ บ้านห้วยแห้ง เรียกตามภาษากะเหรี่ยงว่า **ท้อโห้ย** แปลว่า น้ำแห้ง กึ่งกลางของลำห้วย ก่อกำเนิดตั้งขึ้นเมื่อใด ไม่มีใครบันทึกไว้ ซึ่งได้มีการสอบถามชาวบ้านจากรุ่นพ่อรุ่นพี่ ได้ความว่าบ้านห้วยแห้งชาวบ้าน (พื้นบ้านแต่ดั้งเดิม) ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย (กะเหรี่ยง) เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ราว ๆ สมัยรัชกาลที่ 5 บ้านห้วยแห้งชนพื้นเมืองเป็นชนเชื้อสายกะเหรี่ยงจากประเทศพม่า จึงใช้ภาษากะเหรี่ยงเป็นหลัก ซึ่งปัจจุบันมีชาวกระเหรี่ยงอาศัยอยู่ในพื้นที่คิดเป็นร้อยละ 90 ของประชากรทั้งหมด

ในอดีตชาวบ้านจะนำพืชผักที่ปลูกได้ลงไปแลกเปลี่ยนสิ่งของที่ต้องการจากคนไทยพื้นล่าง เช่น เกลือ ปลาเค็ม กะปิ น้ำตาล สิ่งของที่แลกมาส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งของที่หาไม่ได้ในชุมชน ชาวบ้านจะเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชกินเองในครอบครัว มีการแบ่งปันอาหารให้กันในหมู่บ้าน กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม แต่ในปัจจุบัน จะอาศัยอยู่กระจัดกระจายและเริ่มมีการใช้เงินเกิดขึ้น มีเทคโนโลยีใหม่เข้ามาในหมู่บ้าน เช่น ยานพาหนะ เครื่องมือสื่อสาร และ เครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกให้กับคนในชุมชนมากขึ้นจึงทำให้ปัจจุบันการนำสิ่งของมาแลกเปลี่ยนกันมีจำนวนน้อยลงกลายเป็นการซื้อขายที่ต้องนำเงินมาแลกเปลี่ยนสินค้า ด้านการประกอบอาชีพ ยังคงมีการทำไร่หมุนเวียน โดยนำผลผลิตในไร่มาขายในหมู่บ้าน และขายส่งให้กับพ่อค้าคนกลาง โดยจะมีพ่อค้าคนกลางเข้ามารับผลผลิตในหมู่บ้าน พืชไร่หมุนเวียนจะประกอบไปด้วย พริกกะเหรี่ยง พริกพาน ข้าว พักทอง บวบ ข้าวโพด แตงกวา แตงไทย แตงเปรี้ยว มะระ ผักชี มะละกอ สับปะรด ถั่วลิสง กล้วย ทุเรียน ฯลฯ มีส่วนน้อยที่จะประกอบอาชีพค้าขาย และรับจ้างทั่วไป

2. สภาพนิเวศวิทยา

ในสภาพปัจจุบัน พบว่า บ้านห้วยเกษม สาธารณูปโภคที่สะดวกและสบายแตกต่างจากสมัยอดีตมาก มีไฟฟ้าใช้ในชุมชน ประมาณปี พ.ศ.2536-2537 เป็นต้นมา หลังจากนั้น น้ำประปาเมื่อประมาณปี พ.ศ.2544-2545 ถนนลาดยางเข้ามาในปี พ.ศ.2540-2541 ทำให้มีความสะดวกสบายในการเดินทาง นอกจากนี้ยังมีสาธารณูปโภค อื่นๆ ดังนี้

1. เสาสัญญาณโทรศัพท์ เครือข่าย AIS และ TRUE MOVE
2. ตู้โทรศัพท์สาธารณะมีจำนวน 2 ตู้ (ปัจจุบันใช้งานไม่ได้)

ที่ดินทำกินในเขตนี้ กำนันจะคอยช่วยเหลือ เมื่อลูกบ้านถูกเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้จับกุม ซึ่งจะมีส่วนช่วยในเรื่องของการเจรจาต่อรองกับเจ้าหน้าที่ รวมถึงการประกันตัวให้แก่ลูกบ้านด้วย

ในทุกเดือนกำนันจีระพันธ์ จัดพล จะมีการจัดประชุมลูกบ้าน ถึงสิ่งที่กำนันได้มีการไปประชุมที่ อำเภอหนองหญ้าปล้องมา ซึ่งจะแพร่กระจายข่าวสารต่าง ๆ ให้ลูกบ้านได้รับทราบโดยทั่วกัน โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือกับกำนันเป็นอย่างดี อาจมีในบางที่ที่ชาวบ้านก็จะไม่ค่อยให้ความร่วมมือ “... กำนันจะเป็นผู้ดูแลที่นี่ มีส่วนช่วยหลายอย่าง อย่างเช่นเรื่องประกันตัวใครโดยจับ กำนันก็จะประกันตัวให้ เป็นผู้นำที่เผยแพร่เวลามีข่าวทางอำเภอเข้ามา ก็จะกระจายข่าว มีประชุมเดือนละหนึ่งครั้ง กระจายข่าวจากอำเภอว่ามีอะไรบ้าง ชาวบ้านก็จะร่วมมือบ้าง ไม่ร่วมมือบ้าง บางทีเครื่องกระจายเสียงไปไม่ถึงบ้าง หรือบอกต่อกัน ไปนั่งฟังการประชุม บางทีก็เยาะ บางทีก็ไม่เยาะ แล้วแต่บางเดือน ...” (นายกำปนาท ยิ่งยืน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2566) ตั้งแต่ในอดีตที่ผ่านมาการปกครองของหมู่บ้านห้วยเกษมจะมีกำนันคอยดูแลปกครองมาตลอดซึ่งตระกูลจัดพลได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งกำนันมาทั้งหมด 4 รุ่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 จนถึงปัจจุบันดังต่อไปนี้

รุ่นที่ 1 นายวัง จัดพล	
มีการปกครองตั้งแต่	พ.ศ. 2477 - 2510
รุ่นที่ 2 นายไสว จัดพล	
มีการปกครองตั้งแต่	พ.ศ. 2510 - 2530
รุ่นที่ 3 นายโจ จัดพล	
มีการปกครองตั้งแต่	พ.ศ. 2530 - 2548
รุ่นที่ 4 นายจีระพันธ์ จัดพล	
มีการปกครองตั้งแต่	พ.ศ. 2548 - ปัจจุบัน

การปกครองหมู่บ้านห้วยเกษมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการปกครองที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น อาทิเช่น การปกครองในสมัยของนายวัง จัดพล มีการปกครองแบบอัตภาพ ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่เป็นตัวตนของตัวเอง ใช้ชีวิตแบบอิสระ ต่อมาในยุคของนายไสว จัดพล เป็นสมัยที่ถือว่ามีความมั่นคงอยู่เต็มทั่วพื้นที่ ไม่สามารถที่จะบริหารจัดการหรือพัฒนาอะไรได้เลยในสมัยนั้น พอเข้ามาในสมัยของนายโจ จัดพล เป็นสมัยที่ความมั่นคงเริ่มหมดไป จึงได้มีการพัฒนาหมู่บ้านให้ดีขึ้นในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของไฟฟ้า ถนน เป็นต้น และในสมัยปัจจุบันคือ นายจีระพันธ์ จัดพล ในสมัยนี้จะเป็นยุคของเศรษฐกิจมีความเจริญเกือบทุกด้าน มีการปกครองลูกบ้านที่เป็นระบบ ตลอดจนมีการพัฒนาหมู่บ้านอยู่เสมอ

4. วัฒนธรรม/ประเพณี

ในด้านวัฒนธรรม/ประเพณี จะมีประเพณีที่สำคัญ ดังนี้

1. ประเพณีก่อเจดีย์ทราย ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีก่อเจดีย์ทรายเชื่อว่า พระพุทธเจ้าองค์แรกชื่อว่าพระเจดีย์ ซึ่งจะจัดในเดือน 5 ของทุกปี ประกอบด้วย ทราย ซึ่งต้อง นำมาจากลำคลองขุ่นขึ้นมาเพื่อก่อเจดีย์ทราย เพราะในช่วงเดือน 5 นั้นเป็นช่วงหน้าแล้งสามารถไป เอาทรายจากลำคลองมาได้ดอกไม้ ใช้ออกไม้ตามฤดูกาล เช่น ดอกดาวเรือง ดอกลิลาวดี ดอกไม้รู้ ไรย เป็นต้น รูป เทียน น้ำขมิ้น และชันน้ำ

การประกอบพิธี ก่อนเวียนต้องเอาน้ำขมิ้นพรมที่พระพุทธรูปและเจดีย์ก่อน หลังจากนั้น จะเวียนรอบเจดีย์ 3 รอบ เริ่มเวียนตั้งแต่ 2 ทุ่ม และมีกลอนแห่พร้อมกับรำไปรอบ ๆ

2. ประเพณีเวียนศาลา หรือ ทะเริง/พุ่มดอกไม้ ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี เวียนศาลา ซึ่งจะจัดในเดือน 11 ของทุกปี ประกอบด้วย ดอกไม้ รูป เทียน และไม้ไผ่

การประกอบพิธี เดินเวียน 3 รอบเริ่มเวียนตอนเย็น จะมีการตีกลองรำเวียนไปรอบ ๆ จน ครบ แห่ตั้งแต่บ้านแรกถึงบ้านสุดท้ายที่ทำพุ่มไม้แล้วเวียนรอบต้นโพธิ์ 3 ต้น แล้ว ปักไว้รอบสถูป เจดีย์ที่ชาวบ้านนับถือว่าเป็นที่สถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน

3. ประเพณีข้าวห่อ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีข้าวห่อกะเหรี่ยง และจะทำพิธีเรียกขวัญเพื่อให้ขวัญกลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว ซึ่งจะจัดในเดือน 9 ของทุกปี ประกอบด้วย ข้าวเหนียว ใบผาก ด้ายแดง (สำหรับผูกข้อมือ) น้ำตาล มะพร้าว ถาดใส่ข้าวห่อ กล้วย 1 หวี อ้อย 7 ชิก หมาก พรุ บุหรี ดอกดาวเรือง 7 ยอด

การประกอบพิธีในวันที่ 1 เตรียมอุปกรณ์ในการทำข้าวห่อกะเหรี่ยง วันที่ 2 ต้ม พร้อมกับ ทำพิธีเรียกขวัญ (2 ทุ่ม) เอาเครื่องมาตั้งตรงบันได มีเทียนปัก 1 เล่ม ใช้ไม้ขีดหม้อตีบันได เพื่อเรียก ขวัญให้กลับมาอยู่บ้าน ให้บ้านร่มเย็น และเพื่อให้พี่น้องกลับมาบ้าน หรือเรียกว่ารวมญาติ และวันที่ 3 ทำพิธีเรียกขวัญตอน ตี 5 อีกครั้ง จะไม่ดับเทียน เพื่อให้แม่มาผูกข้อไม้ข้อมือให้ลูกๆ ให้เสร็จก่อน เทียนจะดับ ก่อนผูกข้อมือให้เอา กล้วย อ้อย ดาวเรือง ข้าวห่อ มาอย่างละหน่อยมาไว้บนหัว เสร็จ แล้วก็จะกินกันเป็นอันดับสุดท้าย

5. ความเชื่อชุมชน

กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีความเชื่อด้านไสยศาสตร์และคาถาอาคม ซึ่งได้ร่ำเรียนมาจาก บรรพบุรุษต่อ ๆ กันมาเพราะเชื่อว่าสามารถปกป้องตนเองจากภูติผีหรือสิ่งชั่วร้ายที่มองไม่เห็นใน เวลาที่ต้องเข้าไปในป่าและต้องค้างคืนก็จะต้องมีคาถาไว้คุ้มครอง หรือรักษาตนเอง การเลี้ยงผีพราย กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเชื่อว่าคนที่มิวิชาอาคมสามารถเล่นของได้จะเลี้ยงผีพรายไว้เป็นข้าทาส

บริวารของตนหรือใช้งานให้ไปทำร้ายผู้อื่นที่ตนไม่ชอบและขณะเดียวกันก็เพื่อปกป้องตนเองจากคนที่จะมาทำร้าย

หมอดู **อังกา** ภาษากะเหรี่ยง หมายความว่า เป็นการคาดเดา กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจะมามาหาหมอดูเมื่อเกิดอาการเจ็บไข้ได้ป่วยโดยไม่รู้สาเหตุว่าเป็นเพราะอะไร ไปหาหมอก็ก็นิยามจึงทำให้ต้องมาหาหมอดูเพื่อที่จะได้รู้ว่าตนเองเป็นอะไรหรือไปทำอะไรผิดมาโดยไม่รู้ตัว หมอดู/หมอดอกจะมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการใช้หยั้คา และรูปแบบการใช้ไม้ลวก/ไม้ไผ่ รูปแบบการใช้หยั้คาจะใช้หยั้คา 2 เส้น ความยาว ประมาณ 1 คอกรั้ง และรูปแบบการใช้ไม้ลวก/ไม้ไผ่ จะใช้ไม้ลวกหรือไม้ไผ่ 1 ท่อน ความยาวประมาณ 2 คอก ซึ่งสำหรับการใช้หยั้คาจะหักเป็นท่อน ๆ แล้วทำเป็นสามเหลี่ยม ส่วนการใช้ไม้ไผ่หรือไม้ลวกจะสับไปเรื่อย ๆ แล้วก็จะนับเหมือนกัน ถ้าขึ้นเป็นคู่หมายความว่า อาจจะโดนของ ผีเข้า เจ็บไข้ได้ป่วย หรือไปทำผิดที่ผิดทางเจ้าที่เจ้าทางมา หลังจากนั้นก็หมอดูก็นิยามว่าต้องแก้อย่างไร เช่น ผิดที่ผิดทางเจ้าที่เจ้าทางก็ต้องไปขอขมา และเช่นไฉน สถานที่ที่หมอดูบอกมา เครื่องเช่นไฉน ประกอบด้วย เหล้า 2 ขวด ไก่ 2 ตัว ขนม รูป 1 ดอกหมาก 1 คำ ข้าวหัวหม้อ 1 คำ เป็นต้น (กรณีไม่มีเหล้าสามารถใช้น้ำอัดลมแทนได้) การเช่นไฉนก็จะขอขมาลาโทษเพื่อให้หายเจ็บไข้

หมอสะกตจิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเชื่อว่าภูตผีมีจริง เช่น คนท้อง เกิดการแท้งลูก จะทิ้งศพทารกเฉยๆ ไม่ได้ เชื่อว่าหากไม่ประกอบพิธีอาจทำให้เด็กทารกกลายเป็นผีพรายที่ดุร้าย แล้วจะกลับมากินแม่ของตนเอง และทำร้ายผู้อื่นได้ จึงต้องให้หมอสะกตจิต โดยเอาศพทารกเด็กใส่ในกระบอกไม้ไผ่ แล้วนำไปฝังไว้ใต้ต้นไม้ โดยมีหิน 5 ก้อน โดย 4 ก้อนแรกจะวางเป็นมุม 4 มุมแล้วนำก้อน ที่ 5 วางข้างบน แล้วพูดว่าถ้าหินไม่ผุห้ามออกมา (บ้างคนอาจใช้สายสิญจน์ก็ได้แล้วแต่คนที่จะทำ)

หมอเป่าใช้รักษาอาการเจ็บไข้ได้ป่วย เช่น คนเป็นเริม อีสุกอีใส งูสวัด ผิดอกบวม น้ำร้อนลวก ปวดท้อง เป็นต้น มีหลายรูปแบบ ได้แก่

1. การเป่าโดยใช้ข้าวสาร กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเชื่อว่าข้าวสารสามารถนำมารักษาทางไสยศาสตร์ได้ โดยการเป่า คือจะเอาข้าวสารมาเคี้ยวในปากแล้วท่องคาถา เสร็จแล้วเอาข้าวสารนั้นไปเป่าตรงที่เป็นโรค

2. การเป่าน้ำมันต์ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเชื่อว่าการใช้น้ำมันต์ก็สามารถรักษาทางไสยศาสตร์ โดยการเป่าน้ำมันต์ผ่านการท่องคาถา ซึ่งต้องมีน้ำ 1 ขัน เทียนขี้ผึ้ง 1 เล่ม โดยเอาเทียนมารันใส่น้ำมันแล้วท่องคาถาไปจากนั้นก็เป่าน้ำมันต์ตรงที่เป็นโรค แต่สำหรับคนที่ปวดท้องก็จะให้ดื่มน้ำมันต์ไปเรื่อยๆจนกว่าจะหมด ไม่จำเป็นต้องดื่มภายในวันเดียว ให้หมด (ซึ่งขี้ผึ้งสมัยก่อนต้องไปตีเองในป่า)

3. การเป่าโดยการใช้น้ำหมาก กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเชื่อว่าหมากที่เรากินกันสามารถนำมารักษาได้เช่นกัน คือการเอาหมากมาเคี้ยว โดยมีหมาก พลู ปูน มาเคี้ยวรวมกัน แล้วเอาน้ำหมากมาเป่าตามจุดที่เป็นโรค

4. หมอเป่ากระดูก กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเชื่อว่าคนที่กระดูกหักสามารถเป่าให้หายได้ โดยหมอเป่ากระดูกจะทอธคาตาเพื่อทำการรักษาการต่อกระดูก แขนขาที่หักให้กลับมาเป็นเหมือนเดิม เช่น คนที่กระดูกหัก แขนหัก ขาหัก เป็นต้น การรักษาจะมีหมอต่อดูกระดูกเป่าให้ ขั้นตอนการเป่ากระดูก คือ เทียน 1 เล่ม ดอกไม้ 5 ดอกต้องเป็นดอกไม้สีขาวเท่านั้น กำไลเงิน (อดีต) เหรียญเงิน 5 บาท (ปัจจุบัน) แล้วเอามะพร้าวแกงมาเคี้ยวประมาณ 1 ชั่วโมง ก็ได้เป็นน้ำมันมะพร้าว เสร็จแล้วรอให้เย็นแล้วเอาใส่ขวด หลังจากนั้นเอาดอกไม้ น้ำมันมะพร้าว กำไลหรือเหรียญ 5 บาทใส่ในพาน แล้วเอาเทียนมาจุด ตั้งโม 3 จบ ทอธคาตาว่า องค์เจย องค์เบิก องค์ซิโซ ปะทา ชัวชะ ใช้สำหรับห้ามเลือด ต่อดูกระดูก (ใช้ใบเสื่อหมอกในการห้ามเลือด) ปัจจุบันยังมีหมอต่อดูกระดูกที่ยังมีชีวิตอยู่ 1 ท่าน ถ้ารักษาหาย ต้องนำน้ำมันมาให้หมอเป่ากระดูกล้างหน้า ก่อนเดือน 5 กระทำข้างขึ้นเพียงอย่างเดียว พร้อมกับเงิน 5 บาท เพื่อแก้เคล็ด

หมอฝังหรือหมอดีฝัง เวลาจะตีฝัง เอาหมาก 1 คำ บุหรี่ 1 ม้วน แล้วยกมือไหว้อธิฐานบอกว่าจะมาเอาขี้ผึ้งไปทำอะไร เช่น หล่อเทียน เป็นต้น

หมอดำยาสมัยก่อนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเวลาคลอดจะทำการคลอดโดยใช้หมอดำยา และหาอุปกรณ์ตามวิธีที่มีอยู่ตามธรรมชาติแต่ปัจจุบันนี้ปัจจุบันจะไปคลอดที่โรงพยาบาลยกเว้นปวดท้องคลอดมากไปไม่ทันจริง ๆ ก็จะตามหมอดำยาไปทำคลอดวิธีการทำคลอด เชื่อว่าก่อนที่จะคลอดลูก จะต้องเตรียมหาผืนมาไว้ ประมาณ 1-2 เดือน และต้องตั้งไม้ไว้เท่านั้นห้ามนอน และต้องเอาหมามพุทรามาวางไว้ เพื่อป้องกันภูตผี ปีศาจ มาทำร้าย และพอจะคลอดต้องให้สามีไปถีบไม้ให้ล้มลงแล้วเอามาทำไฟเพื่อเตรียมให้ภรรยา เตรียมต้มน้ำร้อน ส่วนหมอดำยา ก่อนทำคลอด ต้องล้างมือให้สะอาด ต้องมีไม้ไผ่ที่เหลาไว้ให้คมสำหรับตัดสะดือทารกที่เกิดมา ด้ายสำหรับมัด ผ้าสำหรับทำความสะอาดทารก ส่วนหญิงที่คลอดก็ทำความสะอาด แล้วเอาขมิ้นมาทาตัวให้ทั่วร่างกาย และต้องอยู่ไฟอย่างน้อย 1 อาทิตย์ ก่อนคลอด เชื่อว่าผู้หญิงที่ท้องต้องไปบอกเจดีย์หมู่บ้านเพื่อให้ตนเองคลอดง่ายไม่เป็นอันตรายต่อทารกในครรภ์ และตัวเอง หลังคลอดเสร็จ เชื่อว่าผู้หญิงที่คลอดแล้วจะทำการเป่าน้ำมันต์เพื่อให้มดลูกแห้ง ให้น้ำคาวปลาออกให้หมด การเป่าน้ำมันต์มีมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย นอกจากเป่าแล้วยังต้องตีมน้ำมันต์ การดูแลตัวเองหลังคลอด คือ ห้ามกินของมัน ของทอด กินเนื้ออย่างกับผักต้มได้ จะเป่าเฉพาะกลางคืน จะมีเทียนขี้ผึ้ง พริกไทยแห้ง ใบจากยาเส้น ครอบชุด แต่บางคนก็จะมีไพร ลูกบ๊อง (จะมีค่าน้ำมันต์ในการทำคลอดซึ่งจำนวนจะไม่เท่ากัน บางคน 30 บาท บางคน 5 บาท) รกเด็กหลังคลอด กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าหลังจาก

คลอดแล้วต้องเอารกเด็กไปฝังไว้ใต้บันไดบันหรือไปแขวนที่ต้นไม้ใหญ่ ซึ่งเชื่อว่าถ้าฝังใต้บันไดจะทำให้เด็กไม่ไปเที่ยวไกลบ้านและการไปแขวนไว้ที่ต้นไม้ใหญ่เชื่อว่าถ้าเชือกขาดเด็กจะโถว

คาถา สมัยก่อนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจะเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ หรือเจ้าที่เจ้าทางเพราะกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนิยมเข้าป่าล่าสัตว์ หรือทำมาากินในป่า รวมถึงการหาของป่าทำให้ต้องหาคาถาอาคมเพื่อปกป้องตนเองจากอันตรายเวลาเข้าไปในป่าเพื่อคุ้มครองตนเองให้ปลอดภัยและยังมีคาถาอาคมเพื่อทำเสน่ห์ให้กับคนที่เราชอบ คาถาอาคมที่กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนิยมใช้จะมีด้วยกันหลายคาถา เช่น คาถาดับไฟ (สำหรับคนที่น้ำร้อนลวก)

อมพระพุทธรูป	กระตุกพระเพลิง
พระเพลิงดับภัย	พระพุทธรูปละลาย
ดับภัยพระเพลิง	นาโมพุทธรูป

คาถากันปลาติดคอ เอน้ำมา 1 ขัน แล้วท่องคาถา เสร็จแล้วก็ให้ดื่มน้ำในขัน หลังจากนั้นคนที่ถูกรักษาต้องเอาขมิ้นมาให้ผู้ที่ทำพิธีให้เพื่อล้างหน้า

หน้าทอ หน้าทอก เปิดประตู นกคุ้มจะออก

คาถาเป่ายาสมุนไพร กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเชื่อว่าจะทำให้ยาสมุนไพรเกิดผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพสูงกว่ายาสมุนไพรทั่วไปนั้นจะต้องผ่านการปลุกเสกก็คือเมื่อทำยาสมุนไพรเสร็จก็จะท่องคาถาว่า “องค์พระแม่ประย็นพระแม่ประวา สุพะนะ สะพะ นะมะ ปะละ นะโม พุทธะ ยะลา พุมนะ” แล้วเป่า 3 ครั้ง

คาถาป้องกันตัว กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีความเชื่อเรื่องภูตผี และมีความกลัว ทำให้ต้องหาคาถามาปกป้องตัวเองซึ่งเวลาเข้าป่าหรืออยู่ในสถานที่ที่น่ากลัวให้ท่องคาถาป้องกันตัวเพื่อไม่ให้ภูตผีปีศาจ หรือสิ่งชั่วร้ายที่มองไม่เห็นมาทำร้ายเราได้ให้ท่องว่า

พุทธาน แควคลาด	ธรรมมัง แควคลาด
สังฆา แควคลาด	พระพุทธรูปหน้า เทวดาอยู่หลัง
ข้าพเจ้า อยู่กลาง สารพัดกันตั้ง วินาทสันติ	

คาถากันผีเข้า/ผีแกล้ง จะเป่าสายสินให้คล้องคอ โดยท่องว่า องค์คุ ช้องคล้อง ช้างลือ มะลือลอง ช้างลือ มะลือลอง องค์โกโซ ปะหาซังฮา ถ้าตกใจ จะเรียกขวัญ คือ กะกะ กะกะ กะสะ กะหัง เรียกขวัญกลับมา 3 ครั้ง โดยเรียกว่า ปูลา ปูลา ปูลาล่า แล้วเรียกชื่อคนที่เราเรียกขวัญ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตั้งแต่คนเฒ่าคนแก่เชื่อว่าเมื่อเราตกใจขวัญของเราอาจหายไปทำให้เราไม่สบาย หรือเด็กที่เอาแต่ร้องไห้อาจเป็นเพราะขวัญไม่ได้อยู่กับตัว ทำให้ต้องทำพิธีเรียกขวัญ โดยการใช้คาถาเรียกให้ขวัญกลับมาอยู่กับตัว ส่วนอีกกรณีหนึ่งจะมีพิธีการเรียกขวัญเช่นเดียวกันแต่จะเรียกในพิธีการกินข้าวห่อ โดยจะเรียกทั้งขวัญของคนที่มีชีวิต และขวัญของคนตายไปแล้วให้กลับมาอยู่กับตัวกลับมา

อยู่กับเหย้ากับเรือนกับลูกกับหลานและมาकिनรวมกัน แต่หลังจากเสร็จแล้วจะต้องเชิญขวัญคนที่ตายไปแล้วให้กลับไปอยู่ในที่ของตนเองจะอยู่ร่วมกับขวัญของคนที่ยังมีชีวิตอยู่ไม่ได้

ความเชื่อด้านการสร้างหมู่บ้านและสร้างบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตั้งแต่สมัยคนเฒ่าคนแก่เชื่อว่าก่อนที่สร้างหมู่บ้านต้องทำพิธีกรรมเพื่อขอเจ้าที่เจ้าทางก่อนว่าจะอนุญาตให้สร้างหมู่บ้านได้หรือไม่ โดยการเอาหินเม็ดขาวมา 7-9 เม็ดและข้าวสารมาฝังไว้ใต้ดินแล้วเอาเกลือป่นไว้ 7 วัน หลังจากครบกำหนดให้เปิดดู ถ้ายังอยู่ครบก็สามารถสร้างหมู่บ้านได้และการสร้างบ้าน เมื่อสร้างแล้วให้นำเหรียญ 1 บาทมาฝังไว้ตามเสาบ้านทุกเสา เพื่อแสดงให้เห็นว่าได้ซื้อบ้านนี้จากเจ้าที่เจ้าทางแล้ว

ความเชื่อในเรื่อง น้ำมันงา กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้บูชาน้ำมันงามาตั้งแต่สมัยคนเฒ่าคนแก่ ซึ่งจะทำน้ำมันงาขึ้นมาเพื่อบูชาและเชื่อว่าจะเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง การทำน้ำมันงาจะต้องต้มน้ำร้อน ต่อกวนนั้นน้ำมันงาใส่ในครก ต่อกวนนั้นน้ำมันงาขาวมาใส่ในครกทำให้ละเอียด เกล็ดถั่วย่นำสำลีมาจุ่มลงในถั่วย่น แล้วบิดลงในขวด (ขวดแก้วเท่าขนาดขวดยานัตถ์) หลังจากใส่ขวดเสร็จแล้วก็ให้นำไปให้หลวงพ่อดำเจียงเจริญปลูกเสกให้ (งานประจำปี แรม 15 ค่ำ เดือน 5) แล้วเรานำกลับมาบูชาเอง นำน้ำมันงามาไว้บนหิ้งที่บ้านเหมือนไหว้พระ เวลาไม่สบายก็บอกกล่าวน้ำมันงาที่บูชาเอาไว้ที่บ้านเพื่อให้อุ่นใจ แต่บางคนจะสร้างหิ้งไว้ข้าง ๆ บ้าน เพราะถ้าเก็บบนหิ้งในบ้านจะเอาเหล่าขึ้นบ้านไม่ได้ เพราะถ้าเอาเหล่าขึ้นบ้านอาจทำให้เจ็บไข้ได้ป่วยได้

ความเชื่อเกี่ยวกับลิงลมและแก้ง กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีความเชื่อเรื่องลิงลมกับแก้งมาตั้งแต่สมัยปู่ตายาย ซึ่งเชื่อกันว่าถ้าเกิดมีลิงลมและแก้งเข้ามาในหมู่บ้านจะทำให้หมู่บ้านเกิดภัยพิบัติ ไม่ดีและไม่เป็นสิริมงคลกับหมู่บ้านของตนได้ จึงต้องทำพิธีแก้โดยกันเอาน้ำขมิ้นพรม แล้วปลุกศาลเล็ก ๆ ตามทิศทางที่ลิงลมกับแก้งได้ออกไป แล้วท่องคาถาอาคมและขอขมาเพื่อบอกกล่าวไม่ให้เข้ามาในหมู่บ้านอีก (ห้ามทำร้ายลิงลมกับแก้งเป็นอันขาด)

ความเชื่อของเรื่องการจับจองเลือกพื้นที่ดินทำกิน เพราะชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าการจะทำกินในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งต้องได้รับอนุญาตจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในสถานที่นั้นถึงจะทำกินในพื้นที่นั้นได้แต่ต้องผ่านทั้ง 2 วิธี คือ

1. ต้องตีไม้ลงพื้นดินที่เราจะจัดจอง 3 ครั้ง ถ้าไม้ยาวขึ้นก็ถือว่าผ่านขั้นตอนแรก
2. นำดินกลับไปและเอาไว้ใต้หมอนหนุน หากคืนนั้นนอนฝันดีแสดงว่าสามารถทำกินหรือทำไร่ตรงที่ดินตรงนั้นได้ แต่ถ้าฝันร้ายต้องเปลี่ยนที่ดินใหม่และทำพิธีใหม่

ความเชื่อเกี่ยวกับเม็ดเงิน กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตั้งแต่สมัยปู่ตายายเชื่อว่าเม็ดเงินสามารถปกป้องคุ้มครองตนเองและจะใช้ในพิธีเรียกขวัญและจะเก็บไว้หรือนำมาสวมใส่ก็ได้

ความเชื่อเกี่ยวกับศาลกลางหมู่บ้าน เกิดขึ้นเพราะในอดีตคนในหมู่บ้านนิยมเล่นของเลี้ยงผี เช่น ผีพราย เกิดความวุ่นวายและไม่สงบงบ เมื่อมีพระพุทธรูปผ่านมาในหมู่บ้าน ได้จำศีล 3-4 วัน (พระพุทธรูปองค์นั้นคือ หลวงพ่อผิน จันทโส ซึ่งปัจจุบันท่านมรณภาพไปแล้ว) ได้แสดงอิทธิฤทธิ์ปฏิหารในการปราบผีพราย เนื่องจากท่านเป็นคนที่มีความสามารถกล้า ทำให้ถูกทดสอบหลายครั้ง ใครที่ทำของไล่ท่าน ท่านจะเรียกคนนั้นให้มารับของกลับไปให้หมด ทำให้คนในชุมชนเกิดศรัทธาและเมื่อสถานการณ์เรื่องผีพรายคลี่คลายลง หลวงพ่อผิน จึงให้ชาวบ้านร่วมกันจัดสร้างศาลหมู่บ้านขึ้น เพื่อจะได้อยู่เย็นเป็นสุขครั้งแรกสร้างตรงที่หมู่บ้านเก่าซึ่งเกิดปัญหาน้ำท่วมบ่อยทำให้ต้องย้ายหมู่บ้านขึ้นมาจึงต้องย้ายศาลขึ้นมาอยู่หลังโรงเรียนยางน้ำกลัดเหนือซึ่งมีต้นมะขาม เมื่อต้นมะขามใหญ่ขึ้นและปกคลุมทำให้เกิดความแห้งแล้งไม่อุดมสมบูรณ์ จึงได้ให้หมอดูทำนายและเมื่อรู้สาเหตุจึงได้ย้ายไปอยู่ตรงสามแยกข้างสะพานใหม่จนถึงปัจจุบัน

มีชาวกะเหรี่ยงในบ้านห้วยเกษมหลายคนเชื่อว่า หลวงพ่อผิน นั้นเป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อนวมซึ่งเป็นอดีตเจ้าอาวาสวัดแจ้งเจริญ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนในหมู่บ้านห้วยเกษม และจะเดินทางไปยังวัดแจ้งเจริญ ตำบลจอมประทัด อำเภอวัดเพลง จังหวัดราชบุรี เพื่อสรงน้ำหลวงพ่อนวม (ปัจจุบันหลวงพ่อนวมได้มรณภาพไปแล้ว) เพื่อร่วมทำบุญประจำปีร่วมกันกับชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่อื่น ๆ ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี

ความเชื่อศาลพระแม่สะโว เนื่องจากนางสะวากำลังตั้งท้องและได้ไปหาสามีที่ไร่ จนเกิดอาการปวดท้องจนแท้งลูกและได้เสียชีวิตทั้งตนเองกับลูกในท้องที่ไร่ ซึ่งนางสะโวได้ตายท้องกลม (ตายขณะที่ท้อง) ทำให้ดวงวิญญาณเฮี้ยนเคยหลอกหลอนผู้อื่นทำให้ชาวบ้านกลัว จึงได้ตั้งศาลนางสะโวไว้ในไร่ (ไร่สาริกา) ซึ่งเวลาไปมาต้องบอกกล่าวก่อน

ความเชื่อเจดีย์ประเพณี เจดีย์นี้ตอนแรกสร้างที่หมู่บ้านเก่าแต่เนื่องจากเกิดปัญหาน้ำท่วมบ่อยทำให้ต้องย้ายหมู่บ้านและย้ายเจดีย์ประเพณีขึ้น ซึ่งครั้งที่ 2 ได้ย้ายมาไว้ตรงหลังโบสถ์ และครั้งที่ 3 ก็ได้ย้ายมาไว้หน้าวัดจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับจัดงานประเพณีต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในหมู่บ้านห้วยเกษม โดยเฉพาะพิธีเวียนศาลา ต้องประกอบด้วยฉัตรพุ่ม/พุ่มฉัตรดอกไม้ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า เมื่อพระพุทธเจ้าได้ขึ้นไปโปรดสัตว์เป็นเวลา 3 เดือนที่ขึ้นดาวดึงส์/สวรรค์ เสร็จแล้วได้เสด็จลงมายังโลกมนุษย์ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงได้จัดประเพณีเวียนศาลาเพื่อต้องรับพระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากกันไปโปรดสัตว์จากชั้นดาวดึงส์/สวรรค์เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวรวมทั้งคนในหมู่บ้านเพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข

6. การทำไร่หมุนเวียน

บ้านห้วยเกษมส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบเชิงเขาผู้ที่อาศัยอยู่เป็นชาวกะเหรี่ยงร้อยละ 90 ซึ่งมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ส่วนใหญ่ทำไร่หมุนเวียน ชาวกะเหรี่ยงจะทำไร่หมุนเวียนในพื้นที่ต่างๆ ซึ่ง

ในแต่ละพื้นที่ที่ไม่มีโฉนดเป็นของตนเองแต่จะเป็นพื้นที่ของ สทก.(สิทธิทำกิน) ,อุทยาน,ป่าสงวน พื้นที่ทำไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยเกษมแบ่งออกได้ ดังนี้

1. ห้วยสาธิตา เริ่มมีชาวบ้านเข้ามาอาศัยพื้นที่ที่ห้วยสาธิตาในการทำไร่หมุนเวียนเมื่อ ประมาณปี พ.ศ.2497 คนแรกที่เข้าไปทำไร่หมุนเวียน คือ ปู่ต๋องน้อย ตอยนา ได้มีการชักชวนญาติตนเองเข้ามาทำไร่หมุนเวียนที่ห้วยสาธิตา และชาวบ้านจากสถานที่ต่างๆเข้ามาร่วมทำไร่หมุนเวียนที่ห้วยสาธิตาด้วย ได้แก่ ห้วยเกษม,ท่าเสล่า,พุน้ำร้อน,พลุกพลู และหนองหญ้าปล้อง

2. ห้วยกระซู่ ห้วยกระซู่เป็นแม่น้ำสายหนึ่งในหมู่ 3 อยู่ในเขตอุทยาน คำว่าห้วยกระซู่ มาจาก ตัวกระซู่มาจกน้ำที่ห้วยแล้วนายพรานไปเจอจึงเรียก ห้วยน้ำนี้ว่า ห้วยกระซู่

3. พุน้ำร้อน มีตำนานเรื่องเล่าว่าเป็นสถานที่ที่เชื้อพระวงศ์ชั้นสูงในสมัยโบราณได้พามาหลบหนีภัยสงคราม พวกเขามาหลบซ่อนต่อมามเหสีซึ่งตั้งครรภ์ได้ให้กำเนิดราชบุตร ณ สถานที่ที่บ่อน้ำกำเนิดดั้งเดิมของน้ำพุร้อน ต่อมาได้กลายเป็นบ่อน้ำพุร้อนและสายธารไหลลงลำห้วยผ่านชุมชนเรียกว่า "ลำห้วยน้ำพุร้อน" คนในพื้นที่มีความเชื่อดั้งเดิมว่า น้ำพุร้อนเป็นน้ำและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในทุกปีชาวบ้านจะขึ้นไปนมัสการกราบไหว้แหล่งน้ำพุร้อนรวมไปถึงความเชื่อว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์นิยมนำมาดื่มกินเพื่อความเป็นสิริมงคล

4. ลิ่นช้าง เดิมทีมีนายพรานคนหนึ่งไปเที่ยวป่าเจอหินเขาดูหินคล้ายๆเป็นรูปช้างหลังจากนั้นนายพรานก็ไปบอกพวกว่าเจอช้างพอไปดูเป็นหินเลยหินนี้จึงมีการตั้งชื่อหมู่บ้านว่าเป็นหินช้าง ที่แรกชื่อหินช้างแล้วก็เรียกกันจนเพี้ยนเป็นบ้านลิ่นช้างจนมาถึงปัจจุบัน

5. ห้วยปลาตุก เป็นลำห้วยที่มีปลาตุกอาศัยอยู่เยอะ ทางชาวบ้านได้เสนอโครงการให้ชลประทานสร้างฝายกันน้ำ เพื่อใช้ในการเกษตรและบริโภคแล้วชาวบ้านขอต่อปะปาภูเขาปัจจุบันชาวบ้านห้วยเกษมก็ใช้อ่างเก็บน้ำของห้วยปลาตุก แต่ตอนนี้ไม่ค่อยได้ใช้แล้ว เพราะ แคว้นนั้นทำการเกษตรใช้สารเคมีเยอะทำให้ไหลลงห้วยในไร่หมุนเวียนจะมีการทำข้าวไร่ และการปลูกพืชอื่นๆ เช่น ฝักทอง ข้าวฟ่าง งา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ กาญจนสุพรรณ, วรณวีร์ บุญคุ้ม และคณิต เขียววิชัย. (2563). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อบริหารจัดการวัฒนธรรมกะเหรี่ยง :กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจังหวัดราชบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ปีที่ 14(2), 84-97.
- ชัยยศ ยงค์เจริญชัย. (2564). ไฟป่า: กะเหรี่ยงผู้พิทักษ์ กับอุปสรรคจากนโยบายรัฐในการใช้พื้นที่. <https://www.bbc.com/thai/56275993> (สืบค้นวันที่ 1 กันยายน 2567).